

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 17

8. Maiu.

1863.

Suvenirulu si adres'a catra D. Georgiu Baritiu.

„Gazet'a Transilvaniei,“ diurnalulu celu mai vechiu romanescu din Austri'a 'si serbeza in anulu acest'a iubileulu seu de argintu. Publicistulu nostru Dlu Georgiu Baritiu e infintiatoriulu Gazetei si de acea domnele romane din Pest'a si Bud'a i-au tramisu pe Santulu Georgiu, diu'a onomastica a Dniei Sale, unu portufoliu, demnu de ostenelele Dlui Baritiu. Portufoliulu e mare si imbracatu in catifea bruna. Pe faci'a intaia a esteriorului e cosutu pe metasa alba o cununa de flori, éra in mediuloculu cununei pager'a Ardealului. Totu portufoliulu e impartitu in trei despartimenturi, tote imbracate in moir antique; celu d'intaiu, care are inca trei despartimenturi mai mici pentru intrebari, respunsuri si varietati, e in tricoloru nationalu. Acuma urméza mai multe foi de papiru sugatoriu, éra imbracate in metasa alba, si aceste suntu pentru de a se depune epistole, concepte si alte notitie intre ele. Pe o parte a despartimentului alu treilea se afla dilele septemmanii scrise cu litere de auru pe pergamentu; pe urma despartimentulu alu treilea. Inchiuetori'a e de argintu auritu. Totu portufoliulu e lucratu cu atatu-a gustu si idea e asia nimerita tocmai pentru Dlu Baritiu, incatu ni se pare, ca altu ce-va nici ca s'ar fi potutu alege mai bine. Manele cele delicate ale stimatei Dne Alisandr'a Pop'a s'au aretatu si acuma demne de laud'a, ce au seceratu de la espusetiunea nationala din Brasiovu. Portufoliulu se alatura epistol'a urmatoria:

Multu onorate Domnule! Diurnalulu celu d'intaiu romanescu in imperiulu Austriei, „Gazet'a Transilvaniei“ in anulu acesta 'si serbeza iubileulu de unu patrariu de seculu alu esistintiei sale. Scimu

bine, intre ce felu de impregiurari grele ai inceputu a publicá si a redige diurnalulu acestu bine meritatu inaintea romaniloru, scimu prea bine, cari si cate suntu meritele multu onoratei Domniei tale pe carier'a publicitatii, — faptele vorbescu de sine. In 5. Maiu (23. Aprie) serbamu diu'a Santului Georgiu diu'a-Ti onomastica; ocasiunea acést'a e binevenita pentru noi se Te salutamu din departare si se-Ti oramu de la Atotopotintele viétia indelungata si fericita, sanetate durabile si acea taria intielesuale, cu carea ai aperatu interesele romaniloru de la ivirea Gazetei pana si in timpulu, de facia. Te rogamu primesce portufoliulu acest'a de la noi intru suvenire cá de la atate a surori dulci ale multu onoratu Domniei Tale, primesce-lu cá unu prea mica semnu de recunoscintia cu acea anima si placere, cu carea Ti-lu ofereza — in Pest'a ^{30/18.} Aprile 1863-Damele romane. Louisa Ionescu-Derecskey m. p. Anna Vornica-Hoffmann m. p. Iuliana Mihály nasc. Mán m. p. Anna Miculescu nasc. de Ratiu m. p. Anna Nedeleu m. p. Sidoni'a Haica m. p. Iulianu Perianu m. p. Mari'a Ioanovicu m. p. Elen'a Ioanovicu m. p. Alisandra Popa-Popovicu m. p.

Esemplulu estui frumosu a urmatu tenerimea romana studiosa la universitatea Pestei manifestandu-si felicitarile prin o adresa. (Aurora.)

Dóua acte, care inca merita atentiune.

Adres'a romaniloru din comitatulu Solnocului interioru — din laintru — dtu, Suciulu de josu in 18. Junii 1861 — din Tractuulu Lapusiului-tramisa catra ablegatii romani din dieta la Pesta.

„Gradulu culturei cei adeverate lá care s'au redicatu poporulu romanu si intre atatea injurii ale secelorulu trecute, insocitu de spiritulu timpului pre-

sinte, ne demanda cá urmandu esemplului celoru mai stralucite si civilisate popóre se inbratiosiamu ide'a nationalitatii — cá idea a divinitatii timpului de facia — cu tóta ardórea, si aceleia se ne inchinamu, daca vremu a mai sustá in viitoriu — pe vatr'a lumii — cá natiune sub numele nostru propriu? — ne demanda cá se ne oferimu si viati'a pentru realizarea aceiasi idei ceresci, fara care amu fi politice si moralicesce si in viatia mortii.

De asemenea convingere au fostu cuprinsi reprezentantii natiunei romane lá adunarea din Blasiu in 15. Maiu 1848 si la conferinti'a din Sabliu in 1/13. Ianuariu 1861, unde ei protestara in contra uniunei neconditionate a Transilvaniei cu Ungari'a facunde, si facute fara de noi, de órece aceasta — asiá precumu s'au facutu — au fostu, si aru fi gros'a cea intunecata de mórte pentru nationalitatea romana, si aru aduce blastamulu stranepotiloru asupra tuturor, carii cu vorb'a séu fapt'a aru subscrie, si aru votá lá aceea, — ba aru aduce insusi dispretiulu magiariloru celoru intradeverátu civilisati, cari pentru fericirea patriei s'ale si consolidarea loru propria nationala numai cu ómeni si popóre libere aru vré a se uni, iara nu cu sclavi, carii totdeauna su nefideli catra apasatorii sei, si din care cauza fú Ungari'a in culmea gloriei s'ale de atatea ori trantita sub domnirea straina; — de órece partinitorii uniunei neconditionate prin fapt'a acésta aru votá totudeodata lá umilirea, bá chiaru la o nóua subjugare politica si sclavia a natiunei romane din Transilvani'a cu numerulu de 1,350,000 de suflete in favórea a loru 500,000 ungaro-secui, pre care (uniunea) unii din acesteia numai din acelu argumentu o pretindu neconditionatu, pentrucu nobilimea au resemnatu pre censulu, séu interesuriulu anualu alu mosiiloru sale colonicale, in folosulu coloniloru, — iara ea (nobilimea) si au primitu capitalulu de desdaunare deplina din fundulu tierii, unde au concursu toti romanii.

Unirea neconditionata, pre lenga urmat'a deplina desdaunare pentru mosii, este o pretinsiune de o desdaunare centupla (sutita) si pre de asupra, ne mai audita intr'o tíera a Europei, unde locutorii ei au gustatu baremu radiele civilizatiunei! Uniunea cu eliberarea coloniloru de slujba sta numai intru acea legatura si afinitate lá olalta, cá si oleiulu cu apa, — o astfelu de pretinsiune este o reactiune in contra principiiloru libertatii, si ale egalitatii drepturiloru

nationale recunoscute de Europ'a civilisata, si statorite de dogme politice de catra opiniunea publica, si prin diplom'a imperatésca din 20. Octombre 1860 care inse pentru romani 'si au temeulu seu si in dreptulu vechiu istoricu, pre carele de la an. 1437 incóce natiunile colocuitóre prin uniunea séu conjurarea sa de atunci cu perfidia, si mai cu deosebire candu si de fanatismulu religiosu, — sucesivu l'au calcátu, — éra unii din stranepotii loru cei mai egoisti si iubitori de domnire cu nerusirare pana in timpulu de facia ni lu denéga; — ea — uniunea — neconditionata este intr'o tíera locuita de natiuni diverse, o idea de totu smintita, resarita numai in crerii unor' cá aceia, cari séu nu cunoscú simtiulu de dreptu si nationalitate alu romaniloru, séu neindestulinduse cu batjocorirea loru cea de 400 de ani, póte pre temeulu dreptului istoricu? aru vré, cá pre stranepotii acelora a ne duce acuma lá Pesteá fara a ne intrebá si pre noi, ore fi ne aru acésta calatoria spre bine, si indestulinearú séu ba? si inainte de ce ni s'aru recunósce natiunalitatea politica aci in Transilvani'a, unde strabunii loru cu o insielatiune, si perfidia ne mai aseminavera in istori'a gintelorú ne desbracara si de cele mai naturale drepturi dechiarandune de o natiune tolerata usque ad beneplacitum Principis et Regnicolarum, éra pre nobilimea romana de la an. 1744 incóce despoinduo si de numele seu nationalu, si privinduo de proletaria cá pre ciganii vagabundi cu corturile, de órece romanii de atunci si cá nobili se privieau si figurau in fundulu regiu cá sasi, intre secui cá secui, si in pamentulu nobililoru, adeca in comitate si districte cá magiari, fiindu ei — romanii — inca indatorati a depune lá tóta ocasiunea juramentu in contra intereselorú sale nationale, si pentru strins'a observare a legiloru barbaro-aprobatate, cari prin uniunea neconditionata sunt invescute in mantau'a libertatii si a egalitatii generale si elastice spre a se puté acele din punctu de vedere-politico nationalu in contra romaniloru si pre viitoriu aplica?!

Uniunea neconditionata a Transilvaniei cu Ungari'a prochiamáta la an. 1848 fara de noi, si in contra voiei nóstre e basata pre uniunea trium nationum din anulu 1437, si numai intru atata consuna cu dreptatea nationala precatu si ceea (1437) si numai atata onore le aduce stranepotiloru (magiari) catu aduse aceea (din 1437) strabuniloru lorú!

Éra o uniune *) seversita cu cointelegerea si a unuia congresu nationalu romanu aru poté fi cea mai salutara pentru tóte natiunile córonei Ungariei ! pre acelea le aru puté impaciu si multiami **) si prin aceea pre Ungari'a aru radicao lá aceea putere morala si gloria, sub sceptrulu prea stralucitei case domnitória, lá carea ea n'au fostu ajunsu neci odata, — din contra simbarele de discordia anevóie vá disparé vreodáta !

Pré onoratoru Domni ! Domniele vóstre prin amandementulu propusu in cas'a reprezentatoru Ungariei in Pestea in privinti'a uniunei atinse ati pusu temelulu la unu viitoriu mai suridietoriu de fericire pentru natiunea romana, patri'a intréga, si civilizatiune, V'ati atrasu stimarea magiariloru liberali si dreptu cugetatori, si cu lupt'a intreprinsa ati rusinátu inaintea opiniunei publice a Europei multimea reacionariloru pofitori de domnire si suprematia subjugatória intocma cá Leonida cu consocii sei odinióra óstea numerósa a lui Xerxes inganfátulu, — prin lupt'a eroica a Dvóstre si prin resemnatineea aretata in fapta, vede Europ'a virtutea romana a unuia Muciu Scevola si amiciloru sei juni romani re'nviáta, — éra din partea Transilvaniei V'ati castigatu recunoscintia a 1,350,000 de suflete romane, si pre noi ne ati obligatu a ve aduce o ferbinte multiamire, incredintiandune, ca ori ce pasu intreprinsu in caus'a nóstra vá fi secundátu de echoulu intregi natiune romane, si alu tuturoru patriotiloru adeverati de ori ce natiune, precumu, acésta din partea comuneloru tractulu protopopescu alu Lapusiului o devedescu subscrierile nóstre, care in numele a loru 49 deputati bisericesci si mireni cu destinsa veneratiune urméza cá de la

Ai pre onoratu Domniloru-Vóstre.

In Suciulu de diosu 18. Junii 1861.

Sinceri stimatori.

N. N. N. N. N. N.
Presiedinte. V.-Presiedinte. Notariu. scl.

*) De care acuma in an. Domn. 1863 nici ca visamu, si nici ca o dorim ! Impartasitoriulu.

**) Daca pof'ta de predomnire si suprematisare nu aru fi jocatu, si nu aru joca, si in 1863 rol'a primaria din partea acelora carii voiescu cu puterea a o duce in deplinire ! Impart.

Alu doile din fundulu regiu.

Inalta cancelaria r. de curte !

Mai bine de unu anu a trecut, de candu prea gratiósele cuvinte ale Maiestatei S'ale c. r. cuprinse in diplom'a din 20. Octomvrie 1860 au strabatutu si pe la noi. — Animile nóstre, cari pe atunci inca sangerá de amarulu si durerile seculare, se parea, ca deodata se se osiuredie de nesuferibil'a sarcina a trecutulu, si dandu tóte loviturile simtíte din nenumeratele aieptaturi crude uitarii vecnice, era sa faca locu placutei sperantie de unu venitoriu mai fericitu. —

Dorére inse, ca in contra vointiei aprige a preabunulu nostru principe, in contra nedisputaverei legi a naturei, si facia-facisiu cu spiritulu tempului presinte, si adi numai la una sperantia fórté marginita suntemu restrinsi.

Nu este mirare, déca noi nu potemu altufelu, numai aceea sperantia, ce o mai nutrimu in animele nóstre, de catu „fórté marginita“, pentrucu dieu ! considerandu multele fapte contrarie, trebue se ne intre-bamu, de este cu potentia a o mai sustiené si intru atata !

Acea d'intaiu si mai puternica lovitura a simtitu bun'a si prea bine intemeiat'a nóstra sperantia atunci, candu Domnulu comite alu natiunei sasesci Baronulu Franciscu de Salmen s'au inceputu si seversito mareasi misiune din Aprilie 1861, dupa scapatatele mactime ale aniloru 1805—47, candu cu urechile amu auditu, ca domniului e insarcinatu se faca dreptate, si cu ochii veduramu, ca pe noi neci adi nu ne considera mai multu, cá pe acelea vremuri, candu pentru noi nu mai erá neci una dreptate !

Desi in urmarea protestulu nostru din 9. Aprilie, si a recursulu din 1. Junie 1861 primindu resolutiunea Esc. r. guberniu Trans. dto. Clusiu in 14. Augustu 1861 Nr. 4889, prin care recunoscunduse nelegiurirele comise cu privilegiulu restauratiunei facute fara de noi, actulu restauratiunei din 9, 10 si urmatórele dile ale lunei Aprilie s'a nulificatu — veduramu, ca cu totulu in bun'a sperantia nu ne amu insielatu — totusi noi trebue se marturisimu, ca vedindu starea abnormala a administratiunei nóstre de mai bine cá 7 luni susutienuta din partea unei fráciunei mici, si anume a sasiloru, cá de pèru, neamu fórté marginitu in asteptarile nóstre celu pucinu facie cu sasii.

Lasamu acumu enumerarea neplaceriloru si a

scaderiloru ivite de una parte de acolo, „ca in decursulu acestui anu, potemu dice, ca nu amu avutu administratiune si justitia, celu pucinu nu legala si de noi recnoscuta“; éra de alta parte de acolo“, ca aceia, cari s'au urcatu in capulu nostru, diu, inca nu s'au straduitu a ne mangaié“. Lasamu fatalitatile, cu cari au avutu de a se lupta deputatii nostri, atatu in universitatea sasésca, catu pana adi si cu comunitatea si magistratulu sasescu din Sebesiu — si se devenimu de a dreptulu la acea impregiurare, care mai cu sama neau silitu éarasi la acestu refugiu.

Inalt'a cancelaria regia de curte! Comunitatea neleguita a orasiului Sebesiu, in care noi de locu nu suntemu representati, a protestatu in contra decisiunei Esc. r. guberniu din 14. Augustu, prin care actulu alegerii din Sebesiu s'au nulificatu si s'a demandatu restauratiunea legala din nou, si au tramisu cu acestu protestu una deputatiune statatóre din D. D. Leonhard Carl si Wellmann la Majestatea S'a c. r. in Vien'a.

Se vorbesce, ca intre motivele acestui protestu d'intaiu elu cuprinde acela, ca romanii inca ar' fi multiamiti cu restauratiunea facuta fara de ei, si in contra intereselor lor, si ca asta impregiurare este dovedita mai vertosu prin acea, ca atatu membrii comunitatii catu si ai magistratului din Sebesiu de nationalitatea romana cu D. judele scaunatu Simion Balomiri in frunte suntu cu interpretarea acestui pasu invoiti“, — apoi ne mai aratara, totu cu scaderea nóstra, ca neei comunitatile Lancremu si Pianu din diosu nu au subscrisu recursulu, si prin urmare numai vreo cativa romani sedusi de 2—3 neodichniti, intieligenti — siau aratatu nemultumirea cu restauratiunea din Aprilie a. c.

Noi cu privire la acestu motivu trebue se le aducemu fratiloru sasii aminte, ca protestulu din Aprilie, care s'a inmanuatu D. Baronu Salmen e subscrisu de tota comunitatile romane dinscaunu, prin urmare si de Lancremu si Pianu din diosu. Apoi, ca caus'a fie subscrierii recursului din partea estora 2 comune, le este cu multu mai bine cunoscuta de catu noua — pentru ca domnialoru prea bine sciu, ca amblandu cineva dupa subscriptiuni, nu póte fi recursulu de 400 lancrameni si pianari, subscrisu numai de judi comunali, care se vede, ca depindu dela judii magistratuali.

Catu pentru membri romani din comunitatea si Magistratulu Sebesiului ne provocamu atata la protestu, catu si la recursulu nostru cugetandu, ca de se voru ceti este 2 acte cu atentiune, nu le va mai remané neei una indoiéla despre acea, ca noi nu amu facutu deosibire intre membri romani si sasi si ca nu amu fi protestatu anume in contra legalitatii membriloru romani din comunitate dela inceptu pana la sfersitu; — daca inse vreo 14 mii de suflete romane cá se fia dupa principiulu egalei indreptatiri reprezentate prin 2—4 individi alesii de reprezentanti ai vreo 3000 sasi, pentru ei, — si déca estia suntu competenti cá nerecunoscuti, se tractedie despre celu mai scumpu bonu, fara scirea si volia lor — : atunci se póte argumentulu sasescu aplica, — ca romanii suntu multiamiti, numai cativa ne odichniti inca mai turbura linistea si pacea, — éra pana atunci, remane acestu argumentu, una dintre cele mai corupate minciuni, intrebuintate de atatea ori fora, nici unu sucesu. in contra nóstra.

Asia dara cu umilintia subscrisii locuitori ai orasiului Sebesiu, cari facu 2 din 3 parti la numeru, isi facu numai datori'a daca cá parte integinte a acestui orasiu protestiadie cu tota solemnitate si in contra deputatiunei tramise fora scirea si in contra intereselor nóstre la Vien'a, si se róga, cá inalta r. cancelaria de curte induranduse a lua acestu protestu spre cunoscentia, sa dispuna prin Esc. r. gubernu prea graciosu, ca acesti deputati nu potu fi altufeliu de catu cá tramisii fractiunei locuitoriloru sasii, iara nu ca reprezentantii orasiului Sebesiu, priviti — si prin urmare avendu intreprinderile lor éراسi numai pentru comitentii sasi valóre si diurnele din preuna cu spesele calatoriiloru se li se platésca din eas'a privata a sasiloru, éra neei decumu nu din comuna nóstra casa alodiala orasiana.

Totu una data insociti de subinsemnatii reprezentanti ai comunelor scaunale ne rogamu cu tota cuviinti'a, se se indure inalta cancelaria de curte a demanda efeptuirea resolutiunei Esc. gubernu r. din 14/2. Augustu 1863 Nr. 4889 cu atatu mai in graba, cu catu nu amu voli, cá linistea si pacea ce neau isvoritu singuru numai din esemplar'a portare a poporului nostru sub decursulu acestui intervalu ne fericitu se fia si mai de parte de inimicii nostri vicléni adusa la ispita.

Intru asteptarea doritulu resultatu suntemu si remanemu ai inaltei Cancelarie r. de curte.

Sebesiu in 15/3. Noembrie 1861 scl.

Urmésa sucriptiunile a 24 ensi din Sebesiu si cate 2—3 din com. Pianulu de susu, Rechita, Strugarin, Rehou, Dealu, Lomanu.